

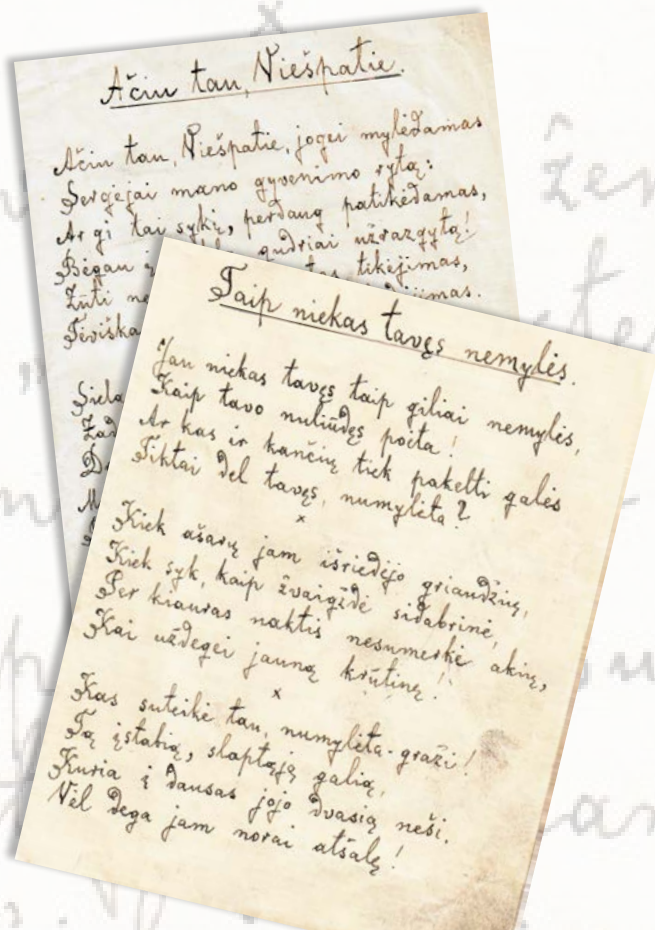
MAIRONIS

(JONAS MAČIULIS) – poetas, dramaturgas, teologijos, istorijos, literatūros mokslininkas, profesorius, prelatas, Lietuvos atgimimo šauklys, tautos dainius, pranašas, viena iškiliausių figūrų lietuvių poezijoje, su jo vardu susijusi ištisa poetinės kultūros epocha. Anot žymiausių Maironio gyvenimo ir kūrybos tyrinėtojos profesorės Vandos Zaborskaitės, šis kūrėjas mūsų kultūroje yra pirmasis „savo žmogiškąją misiją absoliučiai identifikavęs su poeto misija“. 1927 m. leisdamas pirmąjį savo „Raštų“ tomą – lyriką, poetas pergrupavo eilėraščius ir patį pirmą įdėjo „Ačiū Tau, Viešpatie“. Jame dėkoja Aukščiausiam už tai, kad:

*Dainiumi pašaukei savo malonėje,
Menką paskaitęs su dvasios valdonais...*

Iš šių eilučių galėtume suprasti, kad būti dainiumi Maironiui – aukščiausia gyvenimo užduotis ir prasmė. Todėl jį graužė nerimas: „Užmirš mano giesmes...“ Kūryba jam buvo svarbiausia, tačiau pats niekada viešai neprisistatydavo ir kitų nebuvo vadinamas poetu, vis oficialiai – prelatu, profesoriumi, rektoriumi...

Maironis gimė 1862 m. spalio 21 d. (naujuoju stiliumi – lapkričio 2 d., tačiau pats šios pakitusios datos niekada netaikė) Raseinių krašte, Pasandravio dvarelyje. Nuo dvejų metų augo kartu su trimis seserimis Bernotų kaime. Mačiuliai – Aleksandras ir Ona Kurmauskaitė – buvo valstiečiai ūkininkai, tėvas – sumanus, šviesus žmogus, su sūnumi kalbėdavosi apie Lietuvos istoriją, kunigaikščius ir jų didybę, pažinojo Motiejų Valančių. Pas jį su paaugliu Jonuku nuvažiuodavo į Kauną, aplankydavo vyskupą, parveždavo paslėpęs knygelių, maldaknygių. Jaunajam Mačiuliui Sutvirtinimo sakramentą į Stanislovo vardą suteikė Valančius, jo asmenybė turėjo įtakos jaunuolio pažiūroms.

Jonas Mačiulis baigė Kauno gimnaziją ir išvažiavo studijuoti į Kijevo universitetą, o savo autobiografijoje trečiuoju asmeniu parašė: „Baigęs gimnaziją 1883 metais <...> pateko į šv. Vladimiro universitetą Kijeve, užsirašęs į filologijos skyrių, kame jį masino literatūros mokslas <...>. Tačiau neradęs tuomet rimtesnių tame fakultete profesorių, kurie būtų galėję jo troškimus patenkinti, grįžo 1884 metais į Kauną ir stojo į Dv. Žem. Seminariją, nes jau nuo mažens jautė pašaukimą į dvasišką luomą.“

Taip Maironis pasirinko ne literatūros sritį, o dvasininko kelią. Bebaigiant Kauno kunigų seminariją, tarytum baigėsi ir pirmasis jaunystės užmojų bei pasiekimų laikotarpis. 1888 m., išvažiuodamas studijuoti į Sankt Peterburgo imperatoriškąją Romos katalikų dvasinę akademiją, Jonas Mačiulis, perrašęs dailyrasčiu, įteikė mylimam ir gerbiamam profesoriui Antanui Baranauskui pirmąjį savo poemėlę „Lietuva“. Vėliau šį kūrinį jis laikė savo kūrybinės biografijos pradžia.

Tačiau Maironio kūrybinio ir literatūrinio kelio pradžia yra ne poezijos knyga, o pirmoji ištisinė Lietuvos istorija lietuvių kalba „Apsakymai apie Lietuvos praeigą“. Tekstą rašyti jis pabaigė 1886 m., o išleido 1891 m. Stanislovo Zavanvyko slapyvardžiu. Šios knygelės įvade išdėstė jos tikslą: „supažindinti savo brolius su jų praeiga ir parodyti lietuviams, jog jų istorija verta pažinimo“. Šis istorinis veikalėlis, autoriaus papildytas, pavadintas „Lietuvos istorija“, ilgai buvo populiarus, pakartotinai išleistas 1903 m., 1906 m., o 1926 m. Maironis dar kartą tekstą patikslino, papildė, tvarkingai ranka perrašė ir išleido „Raštų“ ketvirtajame tome. Visą gyvenimą Lietuvos istorija domėjosi, ją tyrinėjo ir rėmėsi kūryboje.

Rusijos sostinėje Peterburge Maironis praleido beveik dvidešimt gražiausių savo gyvenimo metų. Ketverius metus studijavo Dvasinėje akademijoje, o 1894–1909 m. joje profesoravo, įgijo mokslo laipsnį, buvo vienas geriausių moralinės teologijos profesorių, tapo Dvasinės akademijos vicerektoriumi. Ir tik artimi bičiuliai lietuviai žinojo, jog iškilusis profesorius yra tas pats ugningasis poetas Maironis, savo eilėmis šaukiąs tautiečius į kovą prieš caro priespaudą, už savo kalbą ir valstybę.

Maironis išleido keturis kartus vieną poezijos knygą – „Pavasario balsai“ (1895, 1905, 1913, 1920), ją vis papildydavo naujais eilėraščiais. Iš viso poetas parašė maždaug 130 eilėraščių, paliko keletą vertimų iš kitų kalbų. Jo lyrika suformavo naują poezijos mokyklą, davė modernią kryptį, tobulino kalbą.

Tikriausiai dėl eilėraščiuose keltų idėjų neišsipildė profesinis Maironio siekis – tapti vyskupu. Jo priešai, dažniausiai kitataučiai, Vatikanui skundė jį kaip „pavojingą litvomaną“, rašantį eiles moterims. Garsusis eilėraštis „Taip niekas tavęs nemylės“ buvo iškreiptai vertinamas – teigta, jog jame garbinama ir aukštinama ne tėvynė Lietuva, o tik paprasta moteris. Nors keletą kartų buvo pristatytas garbingam vyskupo vardui, Maironis jo taip ir negavo. Dėl to buvo skaudu, eksplikacijoje jis rašė: „negalėjau nejausti pažeminimo, kai Roma nuo manęs kratos, kaip nuo kokio prasikaltėlio. Dievuliau mano, aš visą amžių ištikimai tarnavau Bažnyčiai, sąžiningai ėjau savo pareigas, kaip Lietuvos patriotas netarnavau rusų valdžiai“.

Maironio poezija niekada dar nebuvo visam laikui pasitraukusi nuo lietuvių tautos, iš žmonių širdžių. Ji tarsi

Prasidėjau, Mačiule,

vandenyno bangos – tai nutolsta, tai vėl priartėja. Kai Lietuva gyvena ramesnį laikotarpį, klasiko eilės lyg ir ilsisi, tačiau valstybei išgyvenant sunkius ar pakilius laikus Maironis vėl išsiveržia. Jo poezija skambėjo pokario metais, kai tauta kentė sovietų okupaciją, tremtiniai Maironio tomelij vežėsi į Sibirą ir ten mokėsi atmintinai, Sąjūdis taip pat suskambėjo su poeto žodžiais mitinguose ir prie barikadų Sausio 13-ąją...

Anot Tomo Venclovos, „Maironis priklausio prie tų poetų, kurie gyvena amžinai. <...> Maironio eilėmis ir šiandien gali alsuoti; ir šiandien gyvas malonumas skalauti gerklę jų garsais, pasiduoti jų ritmui, sekti jų atbalsį ore“.

Svarbi Maironio poetinės kūrybos dalis yra poemos, jose autorius išreiškia savo visuomeninę, istorinę, moralinę poziciją. Parašė kelis šio žanro kūrinius: „Tarp skausmų į garbę“ (vėliau jį pertaisė ir pavadino „Jaunoji Lietuva“), „Raseinių Magdė“, „Mūsų vargai“, lenkų kalba „Z nad Biruty“ („Nuo Birutės kalno“). Ilgai, su petraukomis rašė poemą „Mūsų vargai“: ją pradėjo kurti 1911 m., o

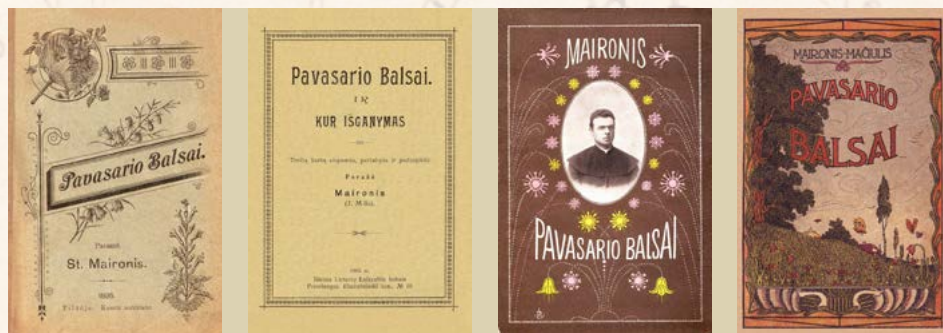
išleido tik 1920 m. Per tuos metus Lietuvoje keitėsi istorinė situacija, užplūdo nelaimių ir kentėjimų banga, atsirado naujų temų, jos ir buvo sudėtos į poemą.

1909 m. Maironis visam laikui grįžo iš Peterburgo, nes buvo kviečiamas dirbti Kauno kunigų seminarijos rektoriumi. Prieš parvažiuodamas savo artimam bičiuliui kunigui Adomui Jakštui-Dambrauskui laiškė rašė: „Petrapily ir lengviau, kur jau darbas paprastas, ir, žinoma, nereikia jau per daug galvos laužyti su grašiais; bet kaip kunigas niekadoms neišsikalinėčiau nuo darbo, ypatingai tarp savo brolių“ (1908 09 05). Grįžęs iš karto panirio į aktyvų gyvenimą. Svarbiausias uždavinys ir darbo sritis – pagerinti Kauno kunigų seminarijos klierikų gyvenimo sąlygas, pastatyti naujų pastatų, pakelti mokslo lygį. Vaižgantas teigė, jog Maironis seminariją atstatė maždaug už milijoną litų.

Paskutinį gyvenimo dešimtmetį Maironis daug dirbo kaip literatūros mokslininkas, parašė vadovėlį „Visuotinės literatūros istorija“ (1926), Kauno kunigų seminarijoje

Maironis su svečiais savo namuose apie 1930 m.

„Pavasario balsų“ leidimų (1895, 1905, 1913, 1920) viršeliai

dėstė Lietuvos istoriją, pasaulinę literatūrą, moralinę teologiją, pastarąjį dalyką ir lietuvių literatūros istoriją dėstė ir Lietuvos universitete, kurį įkuriant pats aktyviai dalyvavo.

Rektoriaus ir profesoriaus pareigos atimdavo labai daug laiko, kūrybai telikdavo daug mažiau nei poetas svajojo ir troško. Vis ketino labiau atsidėti lyrikai ir teologijai...

Tautos ir valstybės istorija lyg kokia pirmoji meilė lydėjo jį iki pat mirties. Maironis iš istorijos graibstė sau įkvėpimą lyg spindinčius deimantus, jau pačioje poetinio kelio aušroje eilėraštyje „Praeitis“ troško atspėti praeities paslaptis:

*Jos paveikslas kaip žaibas kartais dvasią užgauna,
Kartais, rodosi, dvelki stebuklingas jos kvapas...*

Senovės tyrinėjimai ir vaizdiniai, troškimai „prikelti nors vieną senelį“ įkvėpė Maironį parašyti ne tik nemažai jaudinančių eilėraščių istorinėmis temomis, ne tik poemų. Jis sukūrė ir dramatinę trilogiją „Kęstučio mirtis“ (1921), „Vytautas pas kryžiuočius“ (1925), „Vytautas – Karalius“

(1928). Visos dramatos, dar esant Maironiui gyvam, buvo pastatytos Kaune įsikūrusiame Valstybės teatre. Trilogija skirta pagerbti Didįjį Vytautą – karalių, kurio asmenybė poetą traukė nuo jaunų dienų. Maironis prisipažino: „Iš visų savo herojų ypač pamėgavo Vytautą <...>. Mano likimas kažkuo susikabina su juo.“

Maironis buvo didelis Lietuvos valstybės šalininkas, prisidėjo prie jos atkūrimo, 1917 m. spalio mėn. kaip garbės svečias važiavo į Lietuvių konferenciją, kuri vyko Berne. Ten kalbėjo, kad reikia kuo greičiau derėtis su vokiečiais ir skelbti Lietuvos nepriklausomybę. Tačiau po kelerių metų poetas nusivylė Lietuvos valdžia. Šiandieną, suvokiant Maironio idėjas, galima svarstyti, kokios nepriklausomos Lietuvos jis troško, apie kokią svajojo. Buvo idealistas, romantikas, manė, kad visi bus pasiaukoję, sąžiningai dirbs, nebus pjautylių, nesutarimų, savanaudiškumo. Tačiau, nepaisant visų sunkumų ir nusiminimo, Maironis pripažino:

„būsiiančios kartos pavydės mums <...> gyvenusiems tose istoriškose mūsų politiško atsikėlimo dienose“.

Ypač jautriai poetas vertino karių ir savanorių, žuvusių už Lietuvos laisvę,

pabrėžė, kad jie ir mirę rodo kitiems pavyzdį, jie – tikri ir amžini tautos didvyriai!

Politinę ir buitinę Lietuvos situaciją Maironis kritikavo aštriose satyrose, pavyzdžiui, „Kai kam“:

*O siurbėlės, niekšai, bastūnų gauja!
Diplomuotų valizų vežikai!
Kai kur kai kas
Net pavarde apsišarvojęs nauja!
Be sąžinės kyšių lupikai!*

Poetas aktyviai dalyvavo Lietuvos ir laikinosios sostinės visuomeniame bei kultūriniame gyvenime. Jis buvo kviečiamas į visus išskilmingus valstybinius minėjimus, svarbius Seimo posėdžius, taip pat palaiminti iškilnių naujų pastatų – bankų, muziejų, bažnyčių, ligoninių, uostų. Kiekvienu atveju rasdavo pačius tinkamiausius žodžius. 1925 m. šventindamas M. K. Čiurlionio muziejų kalbėjo apie meno šventoves, kuriose pailsi ir nurimsta siela, 1921 m. Karo muziejų – kad nustotų žvangėti ginklai, nevyktų karai ir vendetos, o 1925 m. prie Lietuvos banko rūmų pamatų pasakė: „Tuo daugiau tvirtų doros principų reikia tokioje svarbioje įstaigoje kaip Bankas, kur reikia išlaikyti tiek artimų žmogui pagundų. <...> be doros principų tautos serga, pūva, merdėja, žūva.“ Kalbėtojas dar priminė, kad pinigais valstybės gyvenime lyg koks nervas, kuris turėtų būti sveikas.

Maironio memorialinis butas: darbo kabinetas ir Tado Daugirdo dekoruota didžioji svetainė

1928 m. Lietuvos Prezidentas Antanas Smetona apdovanojo Maironį Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino 2-ojo laipsnio ordinu su žvaigžde.

Grįžęs 1909 m. iš Peterburgo, Maironis įsigijo Kaune, Rotušės aikštės kampe, didžiulius barokinius rūmus, statytus XVIII a. viduryje. Nemažai lėšų sukauptė profesoriaudamas Peterburge, paėmė paskolą iš Vilniaus banko, savo kraičio pinigus jam atidavė sesuo Marcelė Mačiulytė, kartu su broliu nugyvenusį gyvenimą. Iki 1918 m. Maironis grąžino bankui paskolą ir 1922 m. rūmus užrašė kaip dovaną Kauno kunigų seminarijai, kurios rektoriumi buvo.

Poetas mirė 1932 m. birželio 28 d., o po ketverių jo mirties metų, tą pačią dieną, buvo atidarytas Maironio muziejus, vėliau jis išaugo į respublikinį Maironio lietuvių literatūros muziejų.

Maironio memorialinis butas – aštuoni kambariai, kuriuose jis ir gyveno su seserimi Marcele, yra autentiškas, jame likę beveik visi poeto baldai, meno kūriniai, šviestuvai, laikrodžiai, indai, audiniai ir kita. Saugomas gausus Maironio archyvas, atveriantis jo biografiją ir kūrybą.

Aldona Ruseckaitė

50 LITŲ MONETA, SKIRTA MAIRONIO (JONO MAČIULIO) 150-OSIOMS GIMIMO METINĖMS

Sidabras Ag 925
Kokybė „proof“
Skersmuo 38,61 mm
Masė 28,28 g

Monetos briaunoje yra užrašas:
GINKIME KALBĄ, ŽEMĘ, JOS BŪDĄ!
Monetos dailininkas Rytas Jonas Belevičius
Tiražas 3 000 vnt.
Išleista 2012 m.

Informacija Lietuvos banke
Tel. (8 5) 268 0316
Faksas (8 5) 268 0314
www.lb.lt

LIETUVOS MONETŲ KALYKLA
Monetas nukaldintos
UAB Lietuvos monetų kalykloje
www.lithuanian-mint.lt

Lietuviškos kolekcinės monetos

© Lietuvos bankas, 2012
Leidinyje panaudotos iliustracijos iš Maironio lietuvių literatūros muziejaus fondų
Dizaineris Klaudijus Gelžinis
Išleido Lietuvos bankas,
Gedimino pr. 6, LT-01103 Vilnius
Spausdino UAB „LODVILA“,
Sėlių g. 3A, LT-08125 Vilnius

50 LITŲ MONETA,
SKIRTA MAIRONIO (JONO MAČIULIO)
150-OSIOMS GIMIMO METINĖMS